

JUDAISMUS

Základní údaje:

- Judaismus, neboli **židovské náboženství**, nemá tolik přívrženců a je spíše lokálního charakteru, proto není považováno za světové náboženství
- přesto je důležité, protože z něj vychází křesťanství i islám
- je to náboženství vlastně jen **jednoho národa** – „Bohem vyvolených“ Židů, významné zastoupení má proto pouze ve státě **Izrael**; v dalších zemích jsou Židé roztroušeni v malých skupinkách (tzv. **diaspora**)

Věrouka:

- víra v jediného Boha Jahve (v českých překladech Starého zákona překládaného jako **Hospodin**)
- vychází z ustanovení Božího zákona (Tóry), který věřícím zprostředkoval prorok **Mojžíš**
- nejdůležitějším prvkem zákona je **Desatero přikázání**
- nepřijali Ježíše Krista jako spasitele světa (mesiáše), na mesiáše stále čekají

Dělení náboženství na různé proudy a směry:

- vyznavačů judaismu není zase tolik, proto odlišnosti směrů judaismu nejsou příliš zřetelné
- odlišují se od sebe **ortodoxní** (pravověrní) židé, kteří lpí na starých tradicích a nechtějí z nich ustoupit (nechodí ani v civilním obleku), a židé **reformní**, kteří se snaží svou víru a životní praxi v judaismu přiblížit současnosti

Posvátná místa:

- **hora Sinaj** (též Oreb) – existuje mnoho rozdílných teorií o místě, kde se tato hora nachází, jedna z nich předpokládá, že na Sinajském poloostrově (prorok Mojžíš zde dostal Desatero přikázání)
- **Zed' nárků (neboli Západní zed') v Jeruzalémě** (zbytek zdi jediného judaistického chrámu postaveného Šalomounem)
- **posvátná zaslíbená země Izrael** (Židé věří, že jim tuto zemi věnoval Bůh na věky)

Výzdoba chrámů, symbolika:

- judaisté nemají chrámy, pouze **synagogy** (tzv. židovské školy)
- v synagoze se předčítá **Tóra**, která je uschována ve zvláštní schránce ve zdi
- muži jsou v synagoze odděleni od žen
- symbolem judaismu je šesticípá **Davidova hvězda** (David byl slavný izraelský král)

Svátky, zvláštnosti apod.:

- židé mají jako svou posvátnou knihu Bibli, která se ale od křesťanské Bible liší tím, že obsahuje pouze Starý zákon (tzv. **Tanach**)
- židé o **Velikonocích** jedí beránka a nekvašené chleby, aby si připomněli vysvobození svých předků z egyptského zajetí
- Židé **nesmí jíst některé druhy potravin** (vepřové maso, nešupinaté mořské ryby apod.)

KŘESŤANSTVÍ

Základní údaje:

- Křesťanství je **největší světové náboženství**. Hlásí se k němu asi 2 miliardy lidí.
- Křesťané jsou rozšířeni zejména v Severní a Jižní Americe, v Evropě, Austrálii, Rusku a ve střední a jižní části Afriky.
- **Tradičně římskokatolické země** jsou například Polsko nebo Španělsko. Tradičně pravoslavný stát je Rusko a protestanti mají největší zastoupení v Severní Americe a na severu Evropy.

Věrouka:

- víra v jediného Boha Jahve (v českých překladech Bible překládaného jako **Hospodin**), který vystupuje **ve třech osobách**: Bůh Otec (Stvořitel), Bůh Syn (Ježíš Kristus, spasitel) a Duch svatý (Přímluvce)
- ústřední postavou je Boží syn **Ježíš**, který zástupnou smrtí na kříži vykoupil viny všech lidí
- nejdůležitějším prvkem víry je **láska** k Bohu a lidem

Dělení náboženství na různé proudy a směry:

- křesťané na základě rozdílných výkladů Bible tvoří organizační skupiny, které nazýváme **církvě**
- nejpočetnější církví je církev **římskokatolická**, která mj. uctívá **svaté**, její kněží se nesmí ženit (musí dodržovat **celibát**) a její hlavou je **papež**
- další významnou skupinou církví jsou církve **pravoslavné** (ortodoxní) - jejich kněžím se říká presbyteři (někdy též **popové**) a mohou se před svěcením oženit; tyto církve nejsou podřízeny papeži a mají hodně přívrženců hlavně ve východní Evropě a Rusku
- třetí skupinou církví, která je velmi rozmanitá, jsou církve **protestantské**, vzešlé z opravného hnutí (reformace), nejsou sice věroučně jednotné, kladou ale největší **důraz na Bibli** a osobní vztah s Bohem, jejich dalším společným znakem je neuznání papeže

Posvátná místa:

- **Chrám Božího hrobu v Jeruzalémě** (postaven v místě, kde byl po ukřižování pohřben Ježíš Kristus)
- **Betlém** (město, kde se v chlévě narodil Ježíš Kristus)
- **Vatikán** (sídlo papeže, hlavy všech římskokatolických křesťanů)

Výzdoba chrámů, symbolika:

- chrámy se nazývají kaple, **kostely** nebo katedrály
- v chrámech bývá na ústředním místě **oltář**, v němž se uchovávají oplatky (hostie)
- vybavení bývá zpravidla velmi zdobné: sochy svatých, oltáříky, andělé
- společným symbolem všech křesťanských proudů je **kříž**, na němž zemřel Ježíš Kristus

Svátky, zvláštnosti apod.:

- posvátnou knihou všech křesťanů je **Bible** (Starý i Nový zákon), Bibli si na svých shromážděních vykládají (snaží se z ní vyvodit poučení pro vlastní život)
- nejdůležitějším křesťanským svátkem jsou **Velikonoce**; křesťané si při nich připomínají utrpení a smrt Božího syna Ježíše Krista na kříži (Velký pátek) a jeho vzkříšení z mrtvých (Velikonoční neděle)

- dalším známým křesťanským svátkem jsou **Vánoce** (připomenutí narození Ježíše Krista v Betlémě)

ISLÁM

Základní údaje:

- Islám je **druhé nejpočetnější** náboženství, vyznává jej asi jedna miliarda lidí.
- Vyznavači islámu se nazývají **muslimové**.
- Islám je rozšířen především na severu Afriky, Arabském poloostrově, ve střední Asii a v Indonésii.
- V současném světě je velkým problémem **terorismus** některých islamistických skupin.

Věrouka:

- víra v jediného **Boha** (v arabštině Bůh = Alláh) a jeho nejvýznamnějšího proroka **Mohameda**
- islám má na své vyznavače vysoké nároky, tzv. pět pilířů islámu: **vyznání víry, modlitba pětkrát denně, měsíční půst v měsíci ramadánu, náboženské daně na dobročinné účely, jednou za život pout' do Mekky**

Dělení náboženství na různé proudy a směry:

- muslimové se dělí na sunnity a šíity; obě skupiny se mezi sebou nemají moc rády
- **sunnité** jsou početnější, uznávají vládce (chalífy) a řídí se pravidly zakotvenými v Koránu ještě i v tzv. **sunně** (tzv. tradice víry, jeden z pramenů islámského práva)
- **šíité** jsou v menšině, neuznávají chalífy a za hlavu svých obcí uznávají duchovní (imámy), hlavní imámové by měli být podle nich pokrevně příbuzní s Mohamedem

Posvátná místa:

- **Mekka** (nejposvátnější město, kde se narodil Mohamed a kam také směřují všichni muslimští poutníci)
- **Medína** (město, kde Mohamed pobýval po svém vypovězení z Mekky a je zde pohřben)
- **mešita Al-Aksá v Jeruzalémě** (místo, odkud byl Mohamed vzat do nebe)

Výzdoba chrámů, symbolika:

- muslimské chrámy se nazývají **mešity**, obvykle kolem nich jsou postaveny vysoké věže (**minarety**), z nichž se svolávají věřící k pravidelným modlitbám
- islám zakazuje zobrazovat Boha, lidské figury i zvířata – mešity jsou proto zdobeny převážně **rostlinnými nebo geometrickými motivy**
- symbolem islámu je **půlměsíc** (původně čepel Mohamedovy zakřivené šavle)

Svátky, zvláštnosti apod.:

- posvátnou knihou všech muslimů je **Korán**; je rozdělen do kapitol - **súr** a veršů – **áj**, které jsou v knize řazeny podle délky; muslimové nesmí Korán překládat ani vykládat, věří, že je to čisté Boží slovo; modlí se většinou tak, že odříkávají úryvky z Koránu
- muslimové **mají zakázáno** jíst vepřové maso a pít alkoholické nápoje
- posvátným měsícem je pro muslimy **ramadán** - během tohoto měsíce musí muslim dodržovat od východu slunce do západu přísný **půst** (v nočních hodinách není nijak omezován)

HINDUISMUS

Základní údaje:

- Hinduismus je **třetí nejpočetnější náboženství**. Hlásí se k němu asi 800 mil. věřících.
- Hinduismus se vyskytuje hlavně **v Indii**.
- V prostředí hinduismu se vyvinulo mnoho různých dalších směrů: třeba džinismus, nebo hnutí **Haré Kršna**.

Věrouka:

- víra ve více bohů, z nichž nejdůležitější jsou **Brahma** (Stvořitel), **Višnu** (Udržovatel) a **Šiva** (Ničitel a Znovustvořitel)
- víra v **převtělování duší** (i do zvířat)
- společnost je rozdělená do vrstev (**kast**), které se nesmí vzájemně stýkat; dobrými skutky se duše člověka může v dalším životě vtělit do vyšší kasty

Dělení náboženství na různé proudy a směry:

- hinduismus **umožňuje víru ve více bohů dohromady, nebo jen v jednoho** (například višnuisté – vyznavači boha Višnu)
- v hinduismu jsou kromě hlavní trojice bohů ještě různé další kultы vedlejších bohů - bohyň **Kálí**, jejíž kult je dnes zakázán, protože vyžaduje lidské oběti

Posvátná místa:

- **Váránásí** (město měst hinduistických poutníků, omývají se zde ve vodách Gangy)
- **Ellora** (skupina 34 buddhistických, hinduistických, džinistických skalních chrámů a klášterů z 5. – 9. století n. l.)
- **Madurai** (město, kde je významný hinduistický chrám zasvěcený Šivovi a bohyni Parvati)

Výzdoba chrámů, symbolika:

- hinduistické chrámy jsou obvykle bohatě zdobeny **reliéfy** mýtických tvorů (gryfové apod.) a výjevy z hinduistických posvátných eposů
- v chrámu bývá také **socha jednoho z bohů** (například čtyřrukého Šivy)
- starobylým symbolem hinduismu je mimo jiné i **svastika** (hákový kříž podobný tomu nacistickému)

Svátky, zvláštnosti apod.:

- posvátné texty hinduistů jsou **vědy** psané starobylým písmem **sanskrt**
- protože hinduisté věří v **převtělení duše i do zvířat**, jsou obvykle vegetariáni; oběti v chrámech se proto sestávají z pálení vonných tyčinek a květinových obětí
- hinduisté věří, že **krávy jsou posvátné**

BUDDHISMUS

Základní údaje:

- Buddhismus je **čtvrté nejčetnější náboženství**. Vyznavačů je asi 400 milionů.
- I když buddhismus pochází z Indie, většina Indů nejsou buddhisté.
- Buddhisty najdeme hlavně v Mongolsku, Číně (v Tibetu), dále v Thajsku, Myanmaru, Laosu, Vietnamu, Kambodži, Jižní Koreji nebo Japonsku, v Bhútánu a na Srí Lance.

Věrouka:

- náboženství, které **nemá bohy**; **Buddha** je pouze prorok, jehož životní příklad mají věřící následovat
- věří v **převtělování duší**, které považují za největší utrpení
- věří, že příkladným životem dojdou jako Buddha do stavu vnitřní blaženosti (**nirvána**) a tím se vymaní z věčného koloběhu převtělování

Dělení náboženství na různé proudy a směry:

- buddhismus je rozšířen na velkém území, proto se různé směry od sebe podstatně liší
- v Číně (v Tibetu) a v Mongolsku jde o tzv. **lámaismus**, odnož buddhismu, hlavním představitelem lámaismu je tibetský **dalajláma**
- zvláštní buddhismus je také v Číně (tzv. **mahájánový**) a v Japonsku (**zenový buddhismus**)

Posvátná místa:

- **palác Potala ve Lhase** (posvátné sídlo tibetského dalajlámy)
- **Angkor Vat** (buddhistický chrám v Kambodži z 12. století obehnaný vodním příkopem)
- **Kandy na Srí Lance** (poutní místo, kde jsou jako relikvie uchovávány pozůstatky Buddhových zubů)

Výzdoba chrámů, symbolika:

- buddhistické posvátné stavby se nazývají **stúpy**
- chrámy bývají zdobené také reliéfy s **erotickými motivy**
- symbolem buddhismu je rostlina **lotos indický**

Svátky, zvláštnosti apod.:

- buddhismus zakazuje zabíjet živé tvory a požívat opojné nápoje
- pro buddhismus nejsou důležité chrámové obřady, ale správný vztah lidí mezi sebou; v chrámech lidé meditují a vzájemně se odprošují za svá provinění
- buddhisté v některých zemích žijí v klášterech na odlehlých místech

PŘÍRODNÍ (TRADIČNÍ) NÁBOŽENSTVÍ

Základní údaje:

- Přírodní náboženství je ze všech náboženství **asi nejstarší**. V pravěku je vyznávali všichni lidé. V pozdější době podíl jeho vyznavačů výrazně klesl.
- Dnes se setkáme s jeho **vyznavací pouze v odlehlých oblastech**, zatím jen málo zasažených civilizací.
- Jde o **typické náboženství primitivních kmenů** Indiánů v Amazonii, Eskymáků na severu Ameriky, některých černochů v Africe (křováci [Sanové], Pygmejové, např. v těchto státech: Botswana, Mosambik, Tanzanie, Madagaskar, Kongo), nebo Papuánců na Nové Guiney (včetně prvků kanibalismu).

Věrouka:

- přírodní náboženství spatřují nadpřirozené síly v přírodních úkazech a útvarech (**blesk, hrom, Slunce, Měsíc**)
- jiní věří v **kult předků či démonů** (Manitou = Velký duch), které uctívají, nosí jim oběti apod.
- věří, že i **některá zvířata mají duši**, a proto se např. nesmí lovit

Dělení náboženství na různé proudy a směry:

- přírodní náboženství netvoří jeden věroučný celek, jde spíše o soubor různých kultů a věr, které se od sebe mnohdy i podstatně liší
- **totemismus** je víra v duchy předků (například u amerických Indiánů), zemřelí předkové podle totemismu mohou ovlivňovat život svých potomků a je třeba si je udržovat příznivě naladěné, totem je vlastně symbolické zobrazení mytického prapředka
- **animismus** je víra v přítomnost duše v různých přírodních jevech, úkazech a útvarech (blesk, řeka, Slunce, posvátný druh zvířat), tyto objekty disponují podle animistické víry nadpřirozenými schopnostmi, je si je třeba obvykle naklonit nějakou obětí či rituálem

Posvátná místa:

Přírodní náboženství nemají ze své podstaty žádná nejvýznamnější posvátná či poutní místa. Protože většina kultů přisuzuje nadpřirozenou sílu nebo duši různým přírodním úkazům a útvarům, mohou být posvátnými místy třeba **posvátné háje tvořené nějakým zvláštním druhem stromu, prameny a studánky**, nebo **hroby předků**.

Výzdoba chrámů, symbolika:

- vyznavači přírodních sil si na chrámy příliš nepotrpí, jejich svatyní je obvykle **příroda sama**
- do kategorie chrámů by mohly patřit třeba jeskyně, nebo **velké vykotlané stromy**, obvykle ale bez výzdoby
- přírodní náboženství užívá **velkou spoustu symbolů** (např. i různě zkřížené větvičky)

Svátky, zvláštnosti apod.:

- vyplývají obvykle z **významných okamžiků roku** (slunovraty, rovnodennosti)

- zejména **zimní slunovrat** je důležitý – zima od této doby začíná slábnout, dny se prodlužují...
- **podzimní rovnodennost** bývá příležitostí ke svátkům úrody, kdy probíhají děkovné rituály